

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 16/07/2018

Adam Bodnar

II.510.312.2018.VV

Pan
Zbigniew Ziobro
Minister Sprawiedliwości
Prokurator Generalny

Szanowny Panie Ministrze

W moim zainteresowaniu pozostaje problematyka wywołana nowelizacją Kodeksu postępowania karnego z 2016 r. w zakresie ograniczenia zasady obowiązkowego udziału oskarżyciela publicznego w sprawach z oskarżenia publicznego, w których postępowanie przygotowawcze zakończyło się w formie dochodzenia. Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają wnioski, z których wynika, że nieobligatoryjny charakter uczestnictwa oskarżyciela publicznego w postępowaniu przed sądem I instancji w sprawach z oskarżenia publicznego może prowadzić do istotnego ograniczenia uprawnień procesowych oskarżyciela procesowego.

Nowelizacja Kodeksu postępowania karnego z 2016 r. (ustawa z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw) dokonała istotnych zmian w zakresie zasady obowiązkowego udziału prokuratora na rozprawie w sprawach z oskarżenia publicznego. W świetle art. 46 k.p.k. w brzmieniu sprzed ww. nowelizacji, w sprawach o przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego udział prokuratora w rozprawie był obowiązkowy, chyba że ustawa stanowiła inaczej. Tak więc, wyjątek stanowiły jedynie sprawy z oskarżenia prywatnego; postępowanie przyspieszone oraz sprawy z oskarżenia subsydiarnego (K. Eichstaedt, *Komentarz do art. 46 k.p.k.* (w:) D. Świecki (red.) *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do zmian 2016*, Warszawa 2016, s. 44).

Nowelizacja z 2016 r. wyodrębniła dotychczasową treść art. 46 k.p.k. jako § 1 art. 46 k.p.k., wprowadzając jedną zmianę do jego treści – określeniem „oskarżyciel publiczny” zastąpiono dotychczasowe „prokurator”. Dodano także § 2, określający zakres spraw, w których brak udziału prokuratora nie tamuje biegu postępowania. Chodzi o sprawy, w których postępowanie przygotowawcze zostało zakończone w formie dochodzenia. Podkreślić należy, że analizowany przepis dotyczy wyłącznie postępowania pierwszoinstancyjnego (*vide* art. 450 § 1 k.p.k.), odnosząc się przy tym jedynie do udziału prokuratora w rozprawie, nie zaś w posiedzeniu (udział prokuratora w posiedzeniu uregulowany jest w art. 96 k.p.k.). Wypada zauważyć, że treść nowowprowadzonego § 2 art. 46 k.p.k. przypomina nieobowiązujący obecnie art. 477 k.p.k., uchylony nowelizacją k.p.k. z 2015 r. (Dz.U. z 2013 r. poz. 1247). Przepis ten dotyczył wyłącznie postępowania uproszczonego i zgodnie z nim niestawiennictwo oskarżyciela nie tamowało toku rozprawy ani posiedzenia. Wreszcie, omawiany przepis przewiduje wyjątek od zasady przewidzianej w art. 46 § 1 k.p.k, w myśl którego przewodniczący lub sąd mogą uznać udział oskarżyciela za konieczny.

Nieobligatoryjność udziału oskarżyciela publicznego w sprawach z oskarżenia prywatnego nie budziła dotychczas istotnych wątpliwości wśród komentatorów analizowanej materii. Przemawiał za tym m.in. wąski zakres spraw, w których postępowanie prowadzone jest z oskarżenia prywatnego, a także cechujący je zazwyczaj stosunkowo niski stopień złożoności. Inaczej rzecz przedstawia się w przypadku nowowprowadzonego uregulowania, zgodnie z którym zakończenie postępowania przygotowawczego w formie dochodzenia sprawia, iż nieobecność oskarżyciela publicznego nie tamuje biegu rozprawy. W literaturze postępowania karnego podkreśla się, że wprowadzenie art. 46 § 2 k.p.k. jako wyjątku od ogólnej zasady przewidzianej w art. 46 § 1 k.p.k. w sposób nieunikniony prowadzić musi do osłabienia zasady przewidzianej w art. 10 k.p.k. Oznacza to swoiste zobligowanie sądu do większej aktywności dowodowej w celu realizacji zasady prawdy materialnej (T. Boratyńska, P. Czarnecki, *Komentarz do art. 46 k.p.k.* (w:) A. Sakowicz (red.), *Komentarz do Kodeksu postępowania karnego*, Legalis 2016, Nb 7). Brak oskarżyciela publicznego mógłby doprowadzić bowiem do pozbawienia „roli sądu jako bezstronnego arbitra, który będzie prowadził postępowanie dowodowe w miejsce nieobecnego prokuratora” (*tamże*). Normatywnym potwierdzeniem powyższej tezy jest dodanie do art. 385 k.p.k. § 1a., w świetle którego jeżeli w rozprawie nie bierze udziału oskarżyciel, przewodniczący dokonuje zwięzłego przedstawienia zarzutów oskarżenia. Uregulowanie przewidujące symboliczne odczytanie aktu oskarżenia przez sąd pod nieobecność prokuratora w sposób nieunikniony wywołuje pewne asocjacje z inkwizycyjnym modelem postępowania karnego. Na poparcie

wątpliwości przedstawionych w literaturze przedmiotu należy dodać także, iż zakres spraw, w których prowadzone jest dochodzenie jest zdecydowanie szerszy niż zakres spraw prowadzonych z oskarżenia prywatnego. Nieobecność prokuratora w przypadku rozbudowanego materiału dowodowego oraz wysokiego stopnia złożoności danej sprawy stwarza realne zagrożenie dla przysługującego jednostce prawa do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy przez niezawisły i niezależny sąd (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP). Zaznaczyć także wypada, iż nieobecność prokuratora na rozprawie oznaczałaby, iż po stronie oskarżycielskiej nie bierze udziału żaden podmiot uprawniony do dokonywania czynności o charakterze materialno-prawnym, w tym do zawarcia ugody czy też do cofnięcia aktu oskarżenia. Powyższe zdaje się istotnie osłabiać pozycję oskarżonego w świetle fundamentalnych standardów ochrony jego praw procesowych.

Jednakże przeprowadzenie całościowej oceny omawianej problematyki byłoby możliwe jedynie po zapoznaniu się ze statystykami dotyczącymi faktycznego udziału oskarżycieli publicznych w sprawach, o których mowa w art. 46 § 1 k.p.k. Przedmiotowa materia ma fundamentalne znaczenie dla urzeczywistnienia konstytucyjnych praw i wolności jednostki, w szczególności fundamentalnego prawa do sądu.

Wobec powyższego uprzejmie zwracam się do Pana Ministra z prośbą o udostępnienie stosownych informacji (w tym danych statystycznych), dotyczących udziału oskarżycieli publicznych w sprawach z oskarżenia publicznego. Będę ponadto zobowiązany za ustosunkowanie się przez Pana Ministra do wyżej wskazanego problemu i poinformowanie mnie o zajęтым stanowisku.

Z wyrazami szacunku

(podpis na oryginale)